

Korespondencja sztuk. Leonardo da Vinci: *Mona Liza* i Zbigniew Herbert *Mona Liza*

- [Wprowadzenie](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Schemat](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zbigniew Herbert, *Mona Lisa*, [w:] *Wiersze zebrane*, oprac. R. Krynicki, Kraków 2008, s. 253–255.

Korespondencja sztuk. Leonardo da Vinci: *Mona Liza* i Zbigniew Herbert *Mona Liza*

Leonardo da Vinci, *Mona Lisa*

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czy kiedy poeta ogląda obraz, to widzi więcej niż zwykły widz? Czy wyobraźnia artystyczna potrafi przekraczać granice sztuk? Odpowiedź na te pytania wydaje się oczywista. Ale warto oglądać obrazy przez okulary poetów, by się co do tego upewnić.

W tym materiale podejmiesz próbę analizy i interpretacji obrazu Leonarda da Vinci *Mona Liza* i odwołującego się do niego wiersza Zbigniewa Herberta *Mona Liza*.

Twoje cele

- Rozpoznasz znaczące elementy dzieła plastycznego.
- Dokonasz opisu obrazu Leonarda da Vinci *Mona Liza*.
- Wskażesz środki poetyckiego wyrazu w wierszu Zbigniewa Herberta *Mona Liza* i określisz ich funkcje.
- Przeprowadzisz analizę i interpretację porównawczą dwóch dzieł: poetyckiego i malarskiego.

Ilustracja interaktywna

Konteksty

Polecenie 1

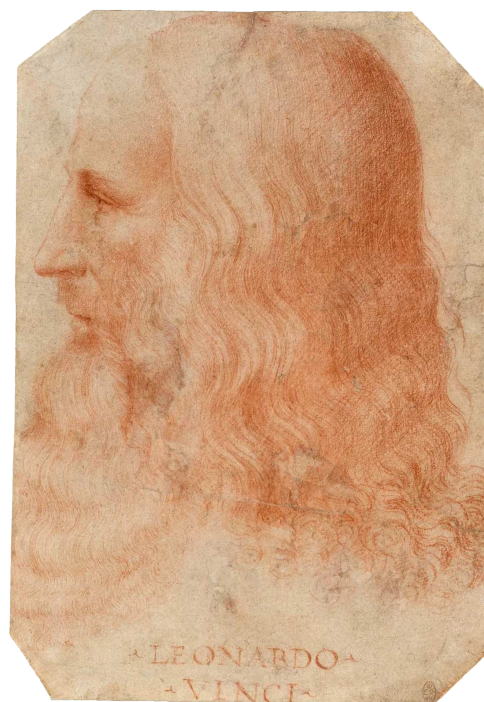
Zapoznaj się z kontekstami potrzebnymi do zrozumienia dzieła plastycznego.

Leonardo da Vinci (1452-1519) – włoski malarz, rzeźbiarz, architekt, wynalazca. Już za życia nazywano go *uomo universale* i uważano za geniusza. Niezwykłe zdolności, a także pasja poznawania świata i człowieka pozwoliły mu wyrażać się w wielu dziedzinach sztuki i nauki oraz znacznie wyprzedzić swoją epokę. Leonardo da Vinci należał do tych nielicznych artystów, którego wszystkie prace można nazwać arcydziełami. Celnie ujął to Bernard Berenson: „Leonardo da Vinci to jedyny artysta, o którym można powiedzieć, że to, czego dotknął, przemieniał w wieczne piękno. Przekrój czaszki, struktura żdźbła trawy, studium mięśnia... – jego wrażliwość na linie, światło i porządek przemiana to wszystko w twórcze wartości życia”.

Znamię geniuszu noszą więc zarówno jego anatomiczne rysunki, projekty machin, studia perspektywy (Leonardo to jeden z odkrywców perspektywy linearnej), jak i obrazy, z których najbardziej znane są: *Madonna Benois*, *Pokłon Trzech Króli*, *Madonna w grocie*, *Dama z gronostajem* (znana też jako *Dama z łasiczką*), *Święta Anna Samotrzeć*, *Mona Liza* oraz fresk *Ostatnia Wieczerza*.

Sztuka Leonarda kryje wiele zagadek i niezmiennie od sześciu wieków inspiruje malarzy, pisarzy, naukowców i „zwykłych” odbiorców sztuki. Jedną z tajemnic jest to, że duża część prac tego artysty pozostała niedokończona. Niektórzy krytycy wyjaśniają to jego temperamentem i typem umysłowości, dla której najbardziej fascynujący w procesie kreacji był etap konceptualny, wymyślenie dzieła, [idea](#). Natomiast jego wykonanie, będące już sprawą rzemiosła, przedstawiało dla artysty mniejszą wartość. Jan Białostocki napisał: „Leonardo był pierwszym zapewne nowożytnym artystą, który uświadomił sobie ten umysłowy, «idealny», a nie «warsztatowy» charakter twórczości artystycznej”.

Mona Liza – przyjmuje się, że bohaterką obrazu jest tytułowa *Mona Liza*, czyli żona florentczyka Francesca del Giocondo – Madonna Lisa di Antonio Maria Gherardini (stąd

Francesco Melzi, portret Leonarda da Vinci
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mona Lisa i La Gioconda), jednak niektórzy historycy sztuki podają inne potencjalne modelki – księżnę Mantui Isabellę d'Este oraz nieznaną z imienia kochankę jednego z członków rodu Medyceuszy lub samego malarza. Ostatecznej wersji trudno dociec, ale zastanawiające jest, że portret pozostał w rękach artysty i nigdy nie trafił na sprzedaż.

„Również i na tym obrazie odnajdujemy tak bardzo typowe dla Leonarda da Vinci [sfumato](#). Ma ono wyrażać nieprzeniknioną obecność sił natury, której niezmierną potęgę człowiek może jedynie dostrzec, natomiast nie może ogarnąć rozumem. Ta nieprzenikniona obecność jest niepokojąca, gdyż nieznaną, podobnie jak owa kręta droga z lewej strony portretu”.

Technika

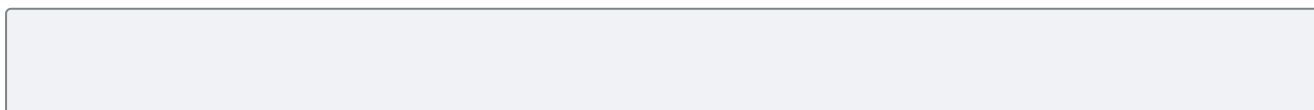
Obraz Leonarda da Vinci jest przykładem malarstwa portretowego. Na pierwszym planie znajduje się postać pięknej, młodej kobiety. Drugi plan obrazu wypełnia krajobraz. Bohaterka portretu, Mona Liza, siedzi na krześle, prawdopodobnie w loggii, czego można się domyślać na podstawie fragmentu muru (balustrady) i znajdujących się po lewej i prawej stronie pozostałości po kolumnach (które podobno były w pierwotnej wersji obrazu). Kobieta jest lekko obrócona w lewą stronę, jej lewa ręka spoczywa na oparciu krzesła, prawa dłoń obejmuje lewą. Przyjmuje postawę pełną spokoju i godności. Jest ubrana w brązowozieloną suknię, z głębokim dekoltem wykończonym misternym haftem, na ramionach ma zarzuconą draperię lub szal w kolorze zbliżonym do sukni. Spod sukni wystają rękawy lśniącej jasnej koszuli. Kobieta nie ma na sobie żadnej biżuterii, co pozwala w pełni wydobyć piękno jej ciała (dłoni, ramion i twarzy). Uwagi oglądającego obraz nie rozpraszają zbędne ozdoby, więc może się skupić na samej bohaterce. A ta przyciąga spojrzenie nie tylko urodą, ale także szczególnym wyrazem twarzy. Regularne rysy, prosty nos, delikatne usta, brązowe oczy i długie ciemne falujące włosy (upięte i ozdobione rodzajem welonu) czynią z niej nieprzemijający ideał urody kobiecej. Lekki, niezdecydowany uśmiech dodaje postaci uroku i tajemnicy. Nastrój ten potęguje drugi plan obrazu – fantastyczny krajobraz, w którym dominują skały.

Praca z dziełem plastycznym

Polecenie 2

Etap pierwszy: zapoznanie się z dziełem

- Uważnie obejrzyj obraz (znajduje się w Musée du Louvre w Paryżu) lub jego reprodukcję (jeśli to możliwe, sięgnij do kilku reprodukcji), oglądaj go z bliska, i z oddali w różnym świetle; poświęć na zapoznanie się z nim odpowiednią ilość czasu, nie spiesz się.
- „Podдай się” atmosferze dzieła, ulegnij jego urokowi, tylko w ten sposób doznasz wrażenia estetycznego, pamiętaj, aby wykonywanie ćwiczeń interpretacyjnych nie odebrało ci przyjemności oglądania obrazu.
- Zapisz imię i nazwisko autora, tytuł, czas powstania portretu, epokę, prąd lub szkołę, jaką ten obraz reprezentuje.

Źródło: Leonardo da Vinci, *Mona Lisa*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Polecenie 3

Etap drugi: zrozumienie treści

- Zanotuj odpowiedź na pytania: jak rozumiesz ten obraz? Jak oddziałuje on na ciebie?
- Zapisz swoje pierwsze rozumienie, wstępną(e) hipotezę(y) interpretacyjną(e).
- Które elementy dzieła wydają ci się najważniejsze, dominujące?
- Co jest tematem obrazu?
- Jaki rodzaj malarstwa reprezentuje dzieło Leonarda da Vinci?

Polecenie 4

Etap trzeci i czwarty: analiza i interpretacja

- Zbadaj stronę formalną obrazu (malarskie środki wyrazu).
- Wskaż wszystko to, co wydaje ci się niezwykle, nazwij i skomentuj te elementy.

Słownik

idea

(gr. *idéa* – wyobrażenie, wzór) myśl przewodnia, pomysł

sfumato

(wł. *sfumato* – zadymione, mgliste, cieniowane) w malarstwie olejnym: łagodne przejście z partii ciemnych do jasnych dające mgliste, niebieskawe efekty; sposób malowania polegający na łagodnych przejściach od jednej plamy barwnej do drugiej i miękkich, rozpływających się konturach, typowy np. dla Leonarda da Vinci

Schemat

O autorze

Zbigniew Herbert (1924–1998) – poeta, eseista, dramaturg. Herbert to rzadki w literaturze polskiej przypadek absolutnej zgodności życia i twórczości. Prawdy, które głosił w poezji, wcielał w swoim życiu, płacąc za to wysoką cenę. We wczesnej młodości doświadczył tragedii II wojny światowej, w czasach stalinowskich pozostawał na marginesie życia kulturalnego. Nie godząc się na współpracę z komunistyczną władzą, skazał się na niezwykle trudną sytuację, jako artysta i człowiek. Jego wiersze nie były publikowane, a on sam (wszechstronnie wykształcony – studiował polonistykę, malarstwo, prawo i ekonomię) żył w niedostatku. Po okresie „odwilży” zaczął publikować na łamach prasy, w roku 1954 ukazała się antologia *W każdej chwili wybierać muszę*, w której znalazło się kilka jego wierszy. W 1956 r. opublikował pierwszy zbiór poetycki *Struna światła*. Po wydaniu kolejnych tomów: *Hermesa, psa i gwiazdy* (1961) oraz *Studium przedmiotu* (1961) zyskał należne mu miejsce na polskiej scenie poetyckiej. W tym czasie rozpoczął także podróże na Zachód, które były swoistymi „pielgrzymkami kulturowymi”, poświęconymi poznawaniu dzieł sztuki europejskiej. Z czasem zaowocowały one znakomitymi tomami esejów: *Barbarzyńca w ogrodzie* (1962), *Martwa natura z wędzidłem* (1993), *Labirynt nad morzem* (pośm. 2000). Miano najważniejszego tomu poetyckiego Herberta zyskał wydany w roku 1974 *Pan Cogito*, w którym doszły do głosu wszystkie wartości jego poezji: ironia, mądrość, przenikliwe spojrzenie na historię i trafna diagnoza współczesności. Wybitny historyk literatury Jerzy Kwiatkowski napisał: „Herbert należy do tego typu poetów, którzy piszą świetne wiersze. Co uderza tu, co wybija się na plan pierwszy, to nie: nowe widzenie świata, nowa koncepcja czy nowa baśń, realizowane po trochu, w każdym utworze – lecz konkretne całości, poetyckie jednostki, których efekt wydaje się zrazu nierozkładalny na czynniki pierwsze. Celem Herberta nie jest nowość. Jego celem jest doskonałość”.

Praca z utworem poetyckim

Polecenie 1

Etap pierwszy: zapoznanie się z wierszem

- Kilkakrotnie przeczytaj tekst (w przypadku utworów poetyckich zaleca się czytanie na głos, ponieważ tylko przy takiej lekturze możliwe jest poznanie strony brzmieniowej wiersza – rytmu, rymu).
- „Podдай się” atmosferze wiersza, wsłuchaj się w jego brzmienie, odkryj niepowtarzalność. Tylko w ten sposób doznasz wrażenia estetycznego; pamiętaj, aby wykonywanie ćwiczeń interpretacyjnych nie odebrało ci przyjemności czytania.
- Zapisz imię i nazwisko autora, tytuł, czas powstania tekstu, epokę, prąd lub szkołę, jaką ten wiersz reprezentuje.

((Zbigniew Herbert

Mona Lisa

przez siedem gór granicznych
kolczaste druty rzek
i rozstrzelane lasy
i powieszone mosty
szedłem –
przez wodospady schodów
wiry morskich skrzydeł
i barokowe niebo
całe w bąblach aniołów
– do ciebie
Jeruzalem w ramach

stoję
w gęstej pokrzywie

wycieczki
na brzegu purpurowego sznura
i oczu

no i jestem
widzisz jestem

nie miałem nadziei
ale jestem

pracowicie uśmiechnięta
smolista niema i wypukła

jakby z soczewek zbudowana
na tle wklęsłego krajobrazu

między czarnymi jej plecami
które są jakby księżyc w chmurze

a pierwszym drzewem okolicy
jest wielka próżnia piany światła

no i jestem
czasem było
czasem wydawało się
nie warto wspominać

tyka jej regularny uśmiech
głowa wahadło nieruchome

oczy jej marzą nieskończoność
ale w spojrzeniach śpią ślimaki

no i jestem
mieli przyjść wszyscy
jestem sam

kiedy już
nie mógł głową ruszać
powiedział
jak to się skończy
pojadę do Paryża

między drugim a trzecim palcem
prawej ręki
przerwa

wkładam w tę bruzdę
puste łuski losów

no i jestem
to ja jestem
wparty w posadzkę
żywymi piętami

tłusta i niezbyt ładna Włoszka
na suche skały włos rozpuszcza

od mięsa życia odrąbana
porwana z domu i historii

o przeraźliwych uszach z wosku
szarfa żywicy uduszona

jej puste ciała woluminy
są osadzone na diamentach

między czarnymi jej plecami
a pierwszym drzewem mego życia

miecz leży
wytopiona przepaść

Polecenie 2

Etap drugi: zrozumienie treści

- Zanotuj odpowiedzi na pytania: jak rozumiesz ten tekst? Jak oddziałuje on na ciebie?
- Zapisz swoje pierwsze rozumienie tekstu, wstępną hipotezę lub hipotezy interpretacyjne.
- Zaznacz ważne, kluczowe fragmenty, słowa.
- Co jest tematem wiersza?

Polecenie 3

Etap trzeci i czwarty: analiza i interpretacja

- Zbadaj stronę formalną wiersza (wszystkie środki poetyckie).
- Wskaż wszystko to, co wydaje ci się niezwykłe, nazwij i skomentuj te elementy.

Ćwiczenie 1

Określ perspektywę widzenia w każdej ze strof. Czyimi oczami czytelnik obserwuje opisaną w utworze scenę?

Ćwiczenie 2

Wskaż w utworze środki poetyckie i określ ich funkcję.

Polecenie 4

Po przedstawieniu interpretacji nadszedł na czas na własne wnioski i oceny. Powinieneś odpowiedzieć na pytania: Jakie znaczenie ma dla ciebie ten wiersz? Czy temat, który podjął autor, zainteresował cię? Czy poezja może opisać dzieło plastyczne? Czy wiersz Herberta zainspirował cię do własnych przemyśleń?

Powyższe pytania potraktuj jedynie jako podpowiedzi i samodzielnie zdecyduj, jak podsumujesz swoje rozważania o wierszu Zbigniewa Herberta.

Przeczytaj

Dokonaj interpretacji porównawczej dzieła plastycznego i utworu literackiego. Zapoznaj się z poleceniami.

Polecenie 1

Etap pierwszy: znajdowanie podobieństw

- Zastanów się, co łączy obraz Leonarda da Vinci i wiersz Zbigniewa Herberta.
- Znajdź i zapisz wszystkie punkty wspólne między tymi dziełami.
- Czy wiersz jest opisem obrazu?
- Które elementy dzieła plastycznego znalazły swoje odzwierciedlenie w *Monie Lizie* Herberta?

Fragmenty wiersza, które odnoszą się do elementów obrazu:

Zbigniew Herbert <i>Mona Liza</i>	Leonardo da Vinci <i>Mona Liza</i>
– tytuł – <i>Mona Liza</i> – identyczny jak tytuł obrazu	– tytuł – <i>Mona Liza</i>
– kolorystyka: „smolista”, z „czarnymi plecami”	– kolorystyka: monochromatyczna, w przeważającej części obrazu ciemna, utrzymana w odcieniach brązów, zieleni i żółci (złota)
– „szarfą żywicy uduszona”	– werniks, sposób konserwacji obrazu, który zgasił jego pierwotne kolory
– perspektywa: „wypukła jakby z soczewek zbudowana na tle wklęsłego krajobrazu”, „między czarnymi jej plecami (...) jest wielka próżnia piany światła”	– perspektywa: zbieżna (linearna), na pierwszym planie znajduje się postać Mony Lizy, na drugim – pejzaż
– światłocien: „jakby z soczewek zbudowana”, „między czarnymi jej plecami, które są jakby księżyc w chmurze jest wielka próżnia piany światła”	– światłocien: użyty do namalowania postaci kobiecej (szczególnie jej oczu), artysta mistrzowsko operuje tą techniką, stosuje silne kontrasty walorowe
– technika sfumato: „smolista”, „na tle wklęsłego krajobrazu”, „plecy jak księżyc w chmurze”, „w spojrzaniach śpią ślimaki”	– technika sfumato: została zastosowana do namalowania krajobrazu
– wybrane, znaczące fragmenty obrazu: – „oczy jej marzą nieskończoność, ale w spojrzaniach śpią ślimaki” – „pracowicie uśmiechnięta”, „jej regularny uśmiech” – także ręce – „między drugim a trzecim palcem prawej ręki przerwa”.	– postać Mony Lizy: przede wszystkim jej twarz, a w szczególności usta i oczy, ich sposób namalowania (światłocien) sprawia, że mają one niezwykle, tajemniczy wyraz – jej ręce (Leonardo był mistrzem w malowaniu dłoni, w czym pomagały mu doświadczenia rzeźbiarskie)

Polecenie 2

Etap drugi: przekład z języka malarskiego na poezję

- W jaki sposób Herbert opisuje obraz?
- Jaką funkcję spełniają w jego wierszu środki poetyckie?

Środki poetyckie wykorzystane w wierszu Herberta do opisu obrazu

Metafory – spełniają najważniejszą funkcję w wierszu, są najczęściej używanym środkiem poetyckim, silnie oddziałują na wyobraźnię czytelników, w interesujący sposób opisują elementy obrazu (np. perspektywę „wypukła jakby z soczewek zbudowana na tle wklęsłego krajobrazu”, „między czarnymi jej plecami jest wielka próżnia piany światła”), zaskakują i prowokują do własnych przemyśleń (np. „oczy jej marzą nieskończoność, ale w spojrzaniach śpią ślimaki”); są środkiem poetyckim, za pomocą którego poeta stara się oddać tajemnicę obrazu.

Porównania – jest ich znacznie mniej niż metafor, są oryginalne, wykorzystane do opisu perspektywy i techniki sfumato.

Epitety – liczne, często złożone, opisujące i charakteryzujące bohaterkę portretu, w tym ostatnim przypadku są nacechowane emocjonalnie i wyrażają odczucia podmiotu lirycznego wobec obrazu.

Przerzutnia – podkreśla wybrane słowo („oczy”), zwracając uwagę na ważny fragment płótna.

Polecenie 3

Etap trzeci: problematyka naddana przez poetę

- Czy jedynym zamierzeniem Herberta był opis renesansowego arcydzieła?
- Czy poeta wniósł tu jakąś własną problematykę? Jeśli tak, to czy jest ona bezpośrednio związana z obrazem?
- Zastanów się (choć będzie to tylko spekulacja), co mogło być powodem napisania tego wiersza? Weź pod uwagę czas powstania obu dzieł.

Wiersz *Mona Liza* nie jest wyłącznie opisem obrazu. Obok fragmentów opisowych znajdują się tu bowiem przemyślenia dotyczące podmiotu lirycznego, jego przeżyć, wpływu historii na życie człowieka, a także przemijania. Obraz stanowi dla poety punkt wyjścia, prowokuje go do własnych przemyśleń. Powodami jego napisania były (zapewne): fascynacja Herberta sztuką (czego dowodów dostarcza cała jego twórczość) oraz chęć oddania osobistych wrażeń, jakie zrodziły się w czasie oglądania renesansowego arcydzieła. To również próba spojrzenia na obraz z perspektywy czterech wieków, które dzieli polskiego poetę i włoskiego malarza.

Polecenie 4

Etap czwarty: relacja między wierszem a obrazem

- W jaki sposób dzieła te korespondują ze sobą?
- Czy możliwa jest interpretacja wiersza bez znajomości obrazu?
- Czy wiersz zachował swoją „autonomię poetycką” (jest samodzielny i wartościowy dziełem sztuki, które może istnieć niezależnie od obrazu)?

Wiersz Herberta jest interesującą wizją malarskiego arcydzieła. Nie można go nazwać [ekfrazą](#), ponieważ znacznie wykracza poza opis. W pełni zachowuje swoją autonomię artystyczną. Autor wprowadza własne, niezależne od potocznych sądów przemyślenia na temat obrazu, które prowadzą go także do głębszych rozważań na temat przemijania i śmierci. Interpretacja tekstu bez znajomości obrazu jest możliwa, jednak będzie ona niepełna i ograniczona, zuboży odbiór wiersza, pozbawiając czytelników np. przyjemności odbierania obrazów poetyckich (głównie metafor) w zestawieniu z obrazem Leonarda da Vinci.

Polecenie 5

Ten etap interpretacji powinien zawierać twoje osobiste sądy i wrażenia. Na podane poniżej przykładowe pytania musisz odpowiedzieć samodzielnie.

1. Czy **transpozycja** dzieła malarskiego na język poezji okazała się udana?
2. Czy wiersz pozwolił ci ujrzeć w „nowym świetle” dzieło malarskie?
3. Czy pobudził twoją wyobraźnię?
4. Czy sposób odbierania i odczuwania dzieła malarskiego przez poetę był ci bliski?
5. Które dzieło jest ci bliższe? Dlaczego?
6. Czy obraz i wiersz ukazały jakąś prawdę o człowieku?

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Lewandowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Korespondencja sztuk. Leonardo da Vinci: *Mona Liza* i Zbigniew Herbert *Mona Liza*

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Kształtowanie dojrzałości intelektualnej, emocjonalnej i moralnej uczniów.
2. Rozumienie historii literatury i dziejów kultury jako procesu, a także dostrzeganie roli czynników wewnętrznych i zewnętrznych wpływających na ten proces.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;

6) odczytuje pozaliterackie teksty kultury, stosując kod właściwy w danej dziedzinie sztuki;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej,

z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Lektura obowiązkowa

37) wybrane wiersze następujących poetów: Stanisław Baliński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Kazimierz Wierzyński, wybrane wiersze z okresu emigracyjnego, Czesław Miłosz, w tym wybrane wiersze z tomu Ocalenie oraz Traktat moralny (fragmenty), Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski, Jarosław Marek Rymkiewicz, Wisława Szymborska, Zbigniew Herbert, w tym wybrane wiersze z tomów Pan Cogito oraz Raport z oblężonego miasta, Halina Poświatowska, Stanisław Barańczak, Marcin Świetlicki, Jan Polkowski, Wojciech Wencel;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) wykorzystuje teksty naukowe w interpretacji dzieła sztuki;

4) porównuje teksty kultury, uwzględniając różnorodne konteksty;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- rozpoznaje znaczące elementy dzieła plastycznego,
- dokonuje opisu obrazu Leonarda da Vinci *Mona Liza*,
- wskazuje środki poetyckiego wyrazu w wierszu Zbigniewa Herberta *Mona Liza* i określa ich funkcje,
- przeprowadza analizę i interpretację porównawczą dwóch dzieł: poetyckiego i malarskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- z użyciem e-podręcznika;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji**Przed lekcją:**

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Korespondencja sztuk. Leonardo da Vinci: *Mona Liza* i Zbigniew Herbert *Mona Liza*”. Prosi uczestników zajęć o rozwiązanie ćwiczenia nr 1 z sekcji „Przeczytaj” na podstawie treści w sekcji „Ilustracja interaktywna”. Będzie to wstępne odczytanie przez uczniów obu dzieł.
2. **Recytacja.** Chętna lub wybrana osoba przygotowuje głośne czytanie utworu poetyckiego *Mona Liza*, z elementami aktorskiej interpretacji.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom cele zajęć oraz wspólnie ustala z nimi kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel proponuje następujące ćwiczenie: zamknijcie oczy i spróbujcie opisać obraz Leonarda da Vinci *Mona Liza*. Kilka osób głośno dzieli się swoimi wyobrażeniami. Później wszyscy otwierają oczy i sprawdzają, co udało się zapamiętać z obrazu. Później nauczyciel pyta: co powoduje, że większość ludzi dobrze pamięta obraz Leonarda? Dlaczego dzieło to należy do najsłynniejszych obrazów świata? Uczniowie dzielą się swoimi refleksjami.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel wyświetla ilustrację interaktywną i zamieszczony w niej obraz *Mona Liza* Leonarda da Vinci. Uczniowie najpierw opowiadają o swoich wrażeniach. Później wykonują w parach polecenia 2, 3 i 4 z tej sekcji. Wskazane osoby przedstawiają propozycje odpowiedzi, nauczyciel weryfikuje ich poprawność.
2. Przygotowana do tego osoba odczytuje wiersz Herberta. Uczniowie notują swoje pierwsze spostrzeżenia na temat łączności pomiędzy wierszem a obrazem.
3. Uczniowie, nadal pracując w parach, wykonują ćwiczenia związane z analizą i interpretacją wiersza, czyli polecenie 2 i 3 oraz ćwiczenia 1 i 2 z sekcji „Przeczytaj”.

Faza podsumowująca:

1. Na koniec zajęć nauczyciel prosi wybranych uczniów o rozwinięcie zdania: Na dzisiejszych zajęciach dowiedziałem się..., nauczyłem się...

Praca domowa:

1. W ramach pracy domowej uczniowie wykonują polecenie 5 z sekcji „Przeczytaj”.

Materiały pomocnicze:

- *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.
- *Czytanie Herberta*, red. Przemysław Czapliński, Piotr Śliwiński, Maria Wiegandt, Poznań 1995.

- Alicja Krawczyk, *Literackie fascynacje malarstwem*, Kielce 2006.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Schemat” do podsumowania lekcji.